

Sokáig kerestem az első mondatot ehhez a laudációhoz. Többször nekifutottam, születtek is fogalmazványok, egyiknél-másiknál hosszabban elidőztem, de valahogy egyiket sem éreztem igazán találónak.

Aztán egyszer csak beugrott. Igaz, nem egy mondat, hanem egy fotó. Egy fénykép, ami a Magyarság Házában készült néhány évvel ezelőtt, az egyik mese-délelőttünkön, a Csavar Színház előadásán. Szimpla ránézésre mintha semmi köze nem lenne ahhoz, akiről beszélni szeretnék, de aki ismeri a kép keletkezéstörténetét, vagy találkozott az eseményről szóló beszámolóval, mondjuk az online térben, az bizonyára igazat ad majd nekem abban, hogy ez a felvétel a valóságnak egy olyan pillanatát örökítette meg, ami igazán jellemző a laudált személyre, miközben ő maga nincs is rajta a képen. Így ránézésre, semmi különös. Egy fotó. Gyerekelőadás gyerekközönsége, háttérben felnőttekkel, feltételezhetően szülőkkel. Ám ha kicsit jobban megnézzük, feltűnhet, hogy a kép középpontjában lévő, felszabadultan nevető, kacagó gyerekek egy olyan korosztályhoz tartoznak – a kamaszokhoz –, amelynek a tagjait megszólítani, pláne az érdeklődésüket felkelteni, fenntartani mivesebb irodalmi-színházi produkcióval, pláne mesével – hát..., nem tartozik a könnyű feladatok közé. Mondhatnánk, csoda. És akiről most beszélek – nos..., ahol ő megjelenik, ott rendszerese az ilyen és ehhez hasonló csodák. Mások csak álmodoznak róla, ő a szemünk előtt tesz csodát.

Már az is nagy fegyvertény lenne, ha „csak” a gyerekeket, a kamaszokat varázsolná el, ha ennek a korosztálynak nyitna utat a kultúra egy másik, ma kissé talán háttérbe szorult-szorított dimenziója felé, ő azonban az idősebb generációk számára is érvényes és hiteles módon vállalja fel a kultúraközvetítést, a kultúrateremtést, például Villon- és Faludy-estjével, vagy éppen Ingmar Bergman Jelenetek egy házasságból című drámájával. A közönség, a Magyarság Háza közönsége is, alkalomról-alkalomra visszaigazolja ezt.

„Senki sem lehet próféta a saját hazájában.” Lukács evangéliumában ez így hangzik: „Bizony mondom nektek, hogy egy prófétát sem látnak szívesen a saját hazájában.” Máténál a következőképpen szól ez a szentírási rész: „A prófétának csak a saját hazájában és házában nincs becsülete.”

Hogy miért idézek a Bibliából, az Újszövetségből? Talán az adventi hangulat miatt, de főleg azért, hogy feltehessek egy kérdést, és mindjárt választ is keressek rá. A kérdés így hangzik: Próféták-e a művészek? Attól függ. A válasz persze nem ilyen egyszerű. Korzenszky Richárd bencés szerzetes, a Balaton plébánosa írja egy rövid elmélkedésében: A „próféta: nem jövendőmondó. A próféta szembesít az igazsággal. Határozottan véleményt mond. Kellemetlen.” Nos, a mi emberünkről nem tudjuk, milyen jövőbelátó képességekkel rendelkezik, rendelkezik-e ilyenekkel egyáltalán, de aki figyelemmel kíséri a pályafutását, az biztos állíthatja, hogy szükség esetén „szembesít az igazsággal”, és ha úgy látja jónak, „határozottan véleményt mond”.

Erre a fajta prófétai attitűdre szüksége is van, 2020 óta különösen. A tombolni kezdő covid-járvány idején ugyanis szakmai életútjának eddigi talán legnehezebb szerepére mondott igent, amikor elvállalta a Komáromi Jókai Színház vezetését.

És hogy lehet-e próféta a saját hazájában? Óvatosan kockáztatom meg, hogy talán ő lehet a kevés kivétel egyike. Ha érvelnem kellene ezen állításom mellett, három díjat említenék. Az egyik a Dosky-díj, amit a szlovákiai színházi élet Oscaraként tartanak számon, és magyar színészként ő kapott meg elsőként. A másik a Jászai Mari-díj. A harmadik díjat minden alkalommal kiosztják, amikor színpadra lép. Ez a közönség tapsa, szeretete. Magyarországon, Felvidéken, szerte a Kárpát-medencében, és azon túl.

De vajon miként látja saját magát laudációk alanya? Ennek a kérdésnek a megválaszolásához néhány idézetet hívok segítségül, amelyek mindegyike újabb és újabb rétegekbe engednek bepillantást:

- „Biztos vagyok abban, hogy minden ember, akiben egy kis empátia lakozik, gondolt már arra, hogy milyen lehet utcára kerülni, milyen életforma ez.”
- „Szükségem van kihívásokra (...) szeretek tárgyalni és kompromisszumokat kötni.”
- „egy »csavargó« vándorszínész voltam”
- „a Komáromi Jókai Színházat tulajdonképpen a »szlovákiai magyar nemzeti színháznak« tekinti”
- „Él bennem egy hatalmas gyermek”
- „Számos fesztiválra is hívnak bennünket, de a legkisebb falvakat sohasem fogom elhanyagolni.”

Mielőtt elhangozna a Magyarság Háza-díj 2022. évi díjazottjának neve, következzen még egy idézet, mégpedig egy portréfilmből. Nagy László Rege a tűzről és jácintról (részlet):

„fekete sárkány, neki a táj kicsi sátor,
ó, ez a tündérkertes, ordító Báthori Gábor,
buja arkangyal, rubin-buzogányos, vinnyog az égre,
ágaskodik, a tüzes hús-oltárt szorítja térde,
lefordul picit nyerítve s tova lép, sörénye lobban,
szérűjén a kéjnek hever a tajték nagy darabokban,
s fehér ingem rongyos, véres, halálomért, mondd, ki fizet?”

Jó szívvel ajánlom a kultúra iránt érdeklődők figyelmébe a Színház és szerelem című filmet, ami a Magyarság Háza-díj 2022. évi kitüntetettjéről, Gál Tamás felvidéki színésztől szól. Az alkotással hamarosan, 2023 első felében a nagyközönség is találkozhat a Magyarság Háza Filmklubban. Gratulálok, Tamás!